

- Та ти хіба здурів, чи на збитки береш мене?
 — А ти гадаєш, що я краду гроші, так як ти жиде?
 — Мене самого більше коштує.
 — І ти таки не возьмеш десятки?
 — ...
 — Чи дати тобі ще лева?
 — Купи собі за того лева, Іване, волоки до постолів.
 — ...

— Чекай, придуть москалі на твою голову, жиде, та закладуть тобі волоки на шию!

І вийшов безнадійно зі склепу, не думаючи вже про купно постолів ані кожушини та крутився ще по місті без жадної думки і цілі...

Аж почув за собою якийсь тажкий хід і брязкіт оруж-жа. Оглянувся, а за ним стояв Лейба і військовий жандарм.

— То ти купував постолі?

— Цей сам, пане, був тепер у мене!

Заки встиг щонебудь сказати, як на руках почув зимні ланцюжки і вже мандрував разом з жандармом до ратуша.

Все, що його питали, нічого не розумів, лише чув, як один грубий вояк ходив по кімнаті та кричав: „шпiон!“ і показував Іванові на шию...

Другого дня міський поліцай вибубнював по цілім місті і взивав людей, щоби пополудні повиходили на громадську толоку, де будуть вішати небезпечного шпiона, якого вдалося австрійським властям щасливо зловити.

А далі взивав, що хто знавби ще за таких шпiонів, щоби негайно дав знати до команди на ратуші...

Катерина Мансфілд

(*Katherine Mansfield*)

Філіжанка чаю

(A cup of tea)

Про Розмері Фел не сказалиб, що вона гарна. Ні, її не можна було назвати гарною. Гарньою?.. Може, якщо розібрати по частинам... Але на що бути таким жорстоким і розбирати когось по частинам?.. Вона була молода, блискуча, дуже модерна, надзвичайно елегантна, неймовірно очитана й в курсі найновіших з нових книжок. А прийняття в неї були чарівною комбінацією людей з найкращого товариства та... артистів, — чудернацьких типів, яких вона сама вишукувала; деякі з них були просто страшні, але більшість — цілком презентабельні й забавні.

Розмері була два роки заміжем і мала гарненького хлопчика. Чоловік у неї був ідеальний. Вони були багаті,

не тільки заможні, але справді багаті. Як Розмері собі щось купувала, то їхала до Парижа, так, як кожна інша пані у Лондоні їхала на Бондстріт. Як вона купувала квіти, авто її спинялось перед найкращим квіт'ярем на Ріджентстріт і Розмері, увійшовши до середини, розглядалась довголю отим своїм замріяним, трохи екзотичним поглядом, і казала:

— Дайте мені оші і оті, і ті... Дайте чотири пучки отих. І оту вазу рож. Так, усі рожі з тієї вази. Ні, бозу не треба. Ненавижу боз, не має ніякої форми!

Власник ввічливо вклонився і приймав боз геть із очей, начеб то так і справді було, що боз не мав ніякої форми.

— Дайте ще оті туюльпани. Так, червоні й білі.

Як виходила, слідом за нею до авто несли оберемок у білому папері завбільшки з опецькувате дитинча.

Одного зимового пополудня Розмері зайшла до антикваря на Керзонстріт, щоб вибрати якусь дрібничку. Вона дуже любила цю крамницю. Раз, що там ніколи не було інших покупців, а до того — сам антиквар так їй завжди був радий, не знав на яку ступити перед нею. Улесливість, звичайно. Та, всетаки, було приємно.

— Бачите, пані, — казав він мягким, повним пошани голосом, — я так люблю свої річі. Краще я нічого не продам, ніж віддати їх комусь, хто їх не розуміє, хто не має того тонкого почуття, яке так рідко можна здібати.

Сьогодні він показав їй малу бомбонерку. Умисне для неї її сховав, нікому іншому ще не показував. Прегарна річ з кольорової емалі; на вічкові мініатюрна сцена: двоє закоханих сиділи обнявшись під деревом; на дереві висів капелюх пані, завбільшки в червону пелюстку герані, від нього маяли зелені бинди. Над деревом плила рожева хмарка. Розмері здійняла рукавички. Вона завжди здіймала рукавички, як розглядала такі річі. Бомбонерка була їй до вподоби. Навіть дуже. Вона постановила неодмінно її купити. Відкриваючи й закриваючи вічко, повертаючи на всі боки гарненьку річ в руках, вона не могла не бачити, що бомбонерка виглядала ще кращою в її гарних, випещених руках.

— Дуже гарна річ, — сказала Розмері нарешті. — Що вона коштує?

На хвилину антиквар, здавалось, не чув запитання:

— Двацять вісім гіней, — долетіло нарешті до неї, мов зітхання.

Розмері й оком не моргнула. Поклавши бомбонерку, вона зацібала рукавички. „Двацять вісім гіней“. Навіть і багатій людині... Очі її блукали по крамниці, спинились на старовинному чайнику, що, як квочка, розсівся на шафі, над головою в антиквара. Поволі вона сказала:

— Затримайте тим часом для мене. Я...

Але антиквар уже вклонявся, не дожидаючи кінця ре-

чення, немов саме затримання для неї було невимовним щастям, більше чого не можна було сподіватись.

Двері зачинилися за нею і Розмері опинилася на сходах, дивлючись на льондонське зимове пополудня. Палав дощ, а з дощем темрява, здавалось сяялась, мов сірий попіл. Від холодного, нечистого повітря лишався в роті гіркий смак. Засвічені на вулиці лампи мали сумний вигляд. Так само сумно блимало світло у вікнах напроти. Люди поспішалися, позгинавшись під парасолями. Розмері якось стишло за серце. Вона пожаліла, що не взяла бомбонєрки відразу: всеж не так порожно й сумно здавалосьяб... Та онде стояло її авто. Швидше до нього й до дому! Буваютьже такі настрої! Їм тільки не треба потурати. В тій самій хвилині, як вона оце думала, коло самих сходів станула постать тоненька, чорнява, бліда, стояла вся в тіні і голос, більше схожий на зітхання, чи на приглушений плач, ледве чутно промовив:

— Пані, я хочу вас щось спитати.

— Мене?

Розмері повернулася. Перед нею стояла невелика дівчина з величезними очима, дуже молода, молодша за неї саму, але дуже марна й змучена. Почервонілою від холоду рукою вона тримала коло шиї комір старого, мокрого плаща і тремтіла, немов оце саме вилізла з холодної води.

— П-пані, — ледві вимовила, — дайте мені кілька пені на філіжанку чаю.

В голосі було щось щире й цілком не жебрацьке.

— Філіжанку чаю? То у вас зовсім немає грошей? — спитала Розмері.

— Немає, пані, — була відповідь.

Розмері придивилася до дівчини крізь п'їтьму, вона також дивилася їй просто ввічі. Надзвичайно! Раптом усе здалось Розмері дивною пригодою. Так наче з роману Достоєвського, отака зустріч поночі. А що, якби вона взяла дівчину додому? А що, якби зробити щось таке, про що звичайно читаєш у книжках, або бачиш у театрі? Що тоді сталосьяб? Це булаб надзвичайна пригода. Їй уже вчувалося, як вона оповідатиме потім, на велике здивування своїх знайомих: „Я й взяла її з собою додому“. Розмері зробила кілька кроків наперед і сказала до тої невиразної постаті поруч:

— Ходім до мене на чай.

Дівчина злякано відступила. Навіть на той час перестала тремтіти. Розмері простягла руку й торкнула її за плече.

— Авжеж, — сказала вона, усміхаючись, — чому ні? Ходім. Онде моє авто, поїдемо до мене додому й напемось чаю.

— Ви... ви не жартуєте, пані, — сказала дівчина і в голосі в неї чути було біль.

— Та ні! — скрикнула Розмері, — зовсім ні! Я прошу вас, ходім!

Дівчина не зводила з неї очей.

— Ви... ви не повезете мене до поліції? — спитала вона затиноючись.

— До поліції?! — Розмері засміялась. — Чогоб я везла вас до поліції? Ні, я тільки хочу, щоби ви загорілись і хочу почути від вас, якщо схочете оповісти мені про себе.

Голодного не тяжко перекопати. Льокай відчинив дверці від авта і за хвилину вони вже котились крізь темряву.

— От і добре! — сказала Розмері весело. Вона почувала себе задоволеною, дивлячись на свою маленьку полонену. Була повна добрих намірів. О! більше самих намірів! Вона постановила собі показати цій бідній дівчині, що - на світі часом трапляється чудо, — що добрі феї ще існують, — що в багатих буває добре серце, що всі жінки — сестри. Вона повернулась до дівчини й імпульсивно сказала:

— Не бійтесяж! Зрештою, чогоб вам не випити у мене чаю? Миж обидві жінки. Якщо я більше мала щастя в житті, то виж можете сподіватись..

На її щастя в ту хвилину авто спинилося, бо вона не знала, як те речення скінчити. Льокай подзвонив, двері відчинились і граціозним, захищаючим рухом руки, Розмері провела дівчину в сіни. Тепло, м'яке світло, запашне повітря, — все те, до чого вона так звикла, що навіть не помічала їх, — як приємно було спостерігати їх вражіння на гостю!

— Ходім нагору! — сказала Розмері, яка нетерпеливилася почати ролю доброї феї, — ходім у мою кімнату.

Вона хотіла заощадити їй здивовані погляди слуг. Постановила навіть, ідучи по сходах, що не дзвонитиме Жанні, своїй французькій покоївці, а роздягнеться сама.

— От і добре! — знов сказала Розмері, як вони ввійшли до великої та гарної спальні. У ватрані палав вогонь і відблискував на чудових лякованих меблях, ясножовтих та блакитних килимах, на парчевих подушках на канапі й на кріслах.

Дівчина спинилась на порозі, вона, здавалося, нічого не бачила перед собою. Розмері не звернула на те уваги.

— Ходіть, сідайте тут! — сказала вона, присуваючи до вогню велике крісло, — сідайте отут, в оце крісло. Сідайте й грійтесь, виж змерзли.

— Я не смію, пані, — сказала дівчина, відступаючи назад.

— Прошу вас, — настоювала Розмері, підходячи до неї. — Та не бійтесь, будь ласка, сідайте. Я роздягнусь, а тоді ми перейдемо в другу кімнату і напемось чаю. Та чого ви боїтесь?

І лагідно вона майже пхнула малу хистку постать в м'яжке крісло.

Та сіла без ніякої відповіді. Сіла так, як її посадили, опустивши руки, розхиливши уста. По правді сказати, виглядала не дуже інтелігентно. Та Розмері не хотіла того думати. Схилившись над нею спитала:

— Може скинете капелюх? Він зовсім мокрий.

У відповідь зітхнуло щось, мов: „Добре, пані“, і мокрий капелюх знято з голови.

— Дайте, я вам поможу зняти й плащ, — сказала Розмері.

Дівчина встала. Одною рукою трималась за крісло. Стояла нерухомо й дала Розмері стягти з себе плащ. Тій здалося це нелегким, бо дівчина ніяким рухом не помагала, навпаки, її хистка постать утруднювала завдання. Щож з тим мокрим плащем робити? Розмері впустила його додолу, так само й капелюх. Простягла руку, щоб узяти зі столика цигарку, як дівчина, дуже швидко, але ледве чутно й якось чудно, промовила:

— Вибачте, пані, я, здається, зараз зомлію. Дайте мені чого небудь!

— Господи, як я не догадалась!

Розмері кинулась до дзвінка.

— Чаю, швидше чаю! І коняку, швидше!

Служниця вже зникла, як гостя майже крикнула:

— Ні! Я не хочу коняку! Я не пю. Я чаю прошу, пані.

І вона розплакалась.

Хвилина здалась Розмері страшною й разом захоплюючою. Вона стала навколішки коло крісла.

— Не плачте, не плачте, бідненька, — просила вона, — не плачте.

— Дала їй свою мережану хусточку. Зворушена була безмірно. Рукою обняла ту за худі, мов дитячі, плечі.

Та нарешті забула страх, забула все, крім свідомости, що вони обидві жінки і вибухнула:

— Я не можу так далі! Не можу, не можу! Я наложу на себе руки... я...

— Заспокойтесь. Не плачте. Я поможу вам. Бачите, як добре, що ви зустріли мене. Напемось чаю і тоді ви мені розкажете. Я щось придумаю. Обіцяю вам. Тільки не плачте.

Та заспокоїлась, саме якраз впору так, що як внесли чай, то Розмері вже стояла на ногах. Присунула столик з чаєм до вогню, підклала гостії всі сандвічі, увесь хліб з маслом, доливала філіжанку чаєм, сметанкою, підклала цукру. Усі кажуть, що цукор такий пожиточний. Сама нічого не їла, запалила цигарку і тактовно дивилася на бік, щоби не сполохати гостії.

Наслідок від чаю був справді надзвичайний. Коли відсунено чайний столик, у кріслі була зовсім інша людина:

тоненька, тендітна, з буйним, розкуйовдженим чорним волоссям, темночервоними малими устами та величезними, блискучими чорними очима. Відхилившись у великому кріслі, розімліла й щаслива, дивилась у палаючий вогонь. Розмер запалила нову цигарку. Час був починати розпитувати:

— Коли ви в останнє їли? — спитала вона, нахилившись.

В ту саму хвилину клямка в дверях повернулася:

— Розмері, можна до тебе? — Це був Пилип.

— Розуміється.

Він увійшов.

— О, вибачте! — сказав і спинився, дивлячись на гостю.

— Нічого, нічого, — сказала Розмері осьміхаючись, — це моя знайома, міс...

— Сміт, пані, — сказала не поворохнувшись відхилена в кріслі постать. Вона цілком заспокоїлась.

— Сміт, — повторила Розмері, — ми маємо дещо разом обміркувати.

— Авжеж, — сказав Пилип. — Розуміється.

Погляд його впав на плащ і капелюх, що лежали долі. Він підійшов до вогню, тактовно не помічаючи річей на підлозі.

— Страшна погода на дворі, — сказав він. Підчас цього мав час оглянути відхилену в кріслі постать, її черевки, руки...

— Правда, страшна! — підхопила Розмері.

Пилип усміхнувся своєю чарівною посмішкою.

— Я йшов до тебе про щось спитати, — сказав він.

— Вийди на хвилину до бібліотеки, міс Сміт вибачить тобі, правдаж?

Та тільки підвела на нього свої великі очі, бо Розмері за неї відповіла: „Розуміється.“ І вони вийшли удвох з кімнати.

— Слухай, — сказав Пилип, як вони були самі, — хто вона? Що це має значити?

Розмері засміялась, сперлась спиною на двері, і сказала:

— Я знайшла її на Керзонстріт. Даю слово, що знайшла. Вона попросила в мене на філіжанку чаю, я й взяла її додому.

Але що, на милість Бога, ти з нею робитимеш? — скрикнув Пилип.

— Запікуюсь нею, сказала Розмері швидко. — Поможу їй влаштувати життя. Я ще сама не знаю, як саме, ми ще не говорили. Але я хочу показати їй... Дати відчути...

— Але, любя моя, ти не здаєш собі звіту, — сказав Пилип. — Цеж божевілля! Цеж неможливо перевести!

— Я знала, що ти таке казатимеш, — відповіла Роз-

мері. — Але чому ні? Як мені так хочеться? Хіба цього не досить? Я постановила...

— Бачиш, — сказав Пилип поволі, втинаючи кінчик цигара, — вона така гарна...

— Гарна?! — Розмері так здивувалася, що аж почервоніла. — Тобі здається? Я... я зовсім того не зауважила...

— Господи Боже! — Пилип засвітив сірник. — Вона просто красуня. Раджу тобі придивитись краще. Я остовпів, як оце ввійшов у твою кімнату. Про мене... Але мені здається, ти робиш велику помилку. Вибач мені, якщо я здаюсь тобі цинічним і таке інше... У всякім разі дай мені знати, якщо міс Сміт залишиться з нами на вечерю, щоб я міг гідно підготуватись.

— Які дурниці ти плетеш! — сказала Розмері і вийшла з бібліотеки. Але не вернулася відразу в спальню, а пішла в свій кабінет і сіла перед бюроком.

„Гарна! Просто красуня! Остовпів!“ Серце в неї важко колотилось у грудях. Вона посунула до себе чекову книжку. Але ні, чек буде, розуміється, ні до чого! Висунула шуфляду і вийняла п'ять фунтових білетів, подивилась на них, поклатла два назад, затисла три в руці і пішла в спальню.

Минуло з півгодини, Пилип був ще в бібліотеці, як Розмері увійшла.

— Я хотіла тобі сказати, — і вона знов оперлась спиною на двері і дивилась на нього своїм екзотичним поглядом, — що міс Сміт не зосталась з нами на вечерю.

Пилип поклав газету:

— О! Через що? Хіба запрошена вже деінде?

Розмері підійшла і сіла йому на коліна.

— Вона просила відпустити її. Я дала їй трохи грошей. Не моглаж я затримувати її проти її бажання, — дала вона.

Розмері саме зачесалась, трохи підвела очі, вложила на шию перли. Рукою вона доторкнула Пилипової щоки.

— Чи я тобі подобаюсь? — спитала вона, і голос її, м'який і допитливий схвилював його.

— Навіть дуже, — сказав він, обнімаючи її.

— Поцілуй мене!

Павза.

Розмері замріяно сказала:

— Я бачила сьогодні прегарну бомбонерку. Коштує двадцять вісім гіней. Можна мені її купити?

Пилип гойдав її на коліні:

— Можеш, ти марнотратко моя, — сказав він.

Але Розмері хотіла власне щось інше спитати:

— Пилип, — прощоптіла вона, схиливши голову йому на плече, — скажи мені, чи я гарна?